

PROMOVAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

obiective clare, angajamente
puternice, politici responsabile

DOCUMENT DE POZIȚIE

Asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor în condiții de egalitate, în cadrul instituțiilor de învățământ, este un drept fundamental recunoscut oficial în Republica Moldova. În vederea garantării dreptului la educație tuturor copiilor a fost aprobat *Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020*. În baza acestui program au fost dezvoltate structuri și servicii de suport, precum Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) la nivel central, Serviciul de Asistență Psihopedagogică (SAP) la nivel raional, centre de resurse pentru educația incluzivă și instituită unitatea de cadru didactic de sprijin, comisii multidisciplinare intrașcolare (CMI).

În pofida numeroaselor progrese la nivelul implementării educației incluzive în Republica Moldova, marea majoritate a unităților de învățământ rămân inaccesibile copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități și cu cerințe educaționale speciale, inclusiv copiilor din sistemul preșcolar. La nivelul educației timpurii procesul încă nu a cunoscut o abordare sistemică. Există anumite practici de incluziune a copiilor cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități în instituțiile de educație timpurie, dar acestea sunt sporadice. Nu este aprobat mecanismul de funcționare a serviciilor de educație incluzivă, precum și de finanțare a acestora. Instituțiile de educație timpurie, cu mici excepții, nu sunt pregătite pentru abordarea calificată și calitativă a copiilor cu cerințe educaționale speciale.

ABREVIERI

- APL Administrație Publică Locală
- CES Cerințe educaționale speciale
- CRAP Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
- SAP Serviciul de Asistență Psihopedagogică
- ONG Organizație neguvernamentală

RESURSE

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339343>

Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371431>

APSCF- Studiu sociologic: Implementarea educației incluzive în Republica Moldova
<https://drive.google.com/file/d/0B9aL-Tho-AZAUDZMLWJEWjVwYXM/view>

MECANISME SISTEMICE ȘI EFICIENTE PENTRU PROMOVAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE

Evoluția paradigmei educaționale de la excluziune la incluziune presupune continuarea intervențiilor sistematice pe arii specifice precum:

- cadrul legal și aprobarea politicilor publice;
- mecanisme financiare de susținere a educației incluzive;
- servicii de suport;
- managementul resurselor umane pentru implementarea educației incluzive;
- schimbări la nivel de atitudini față de mediul incluziv în percepția publică (copii, părinți, cadre didactice);
- parteneriate eficiente între autoritățile centrale, locale și reprezentanții societății civile.

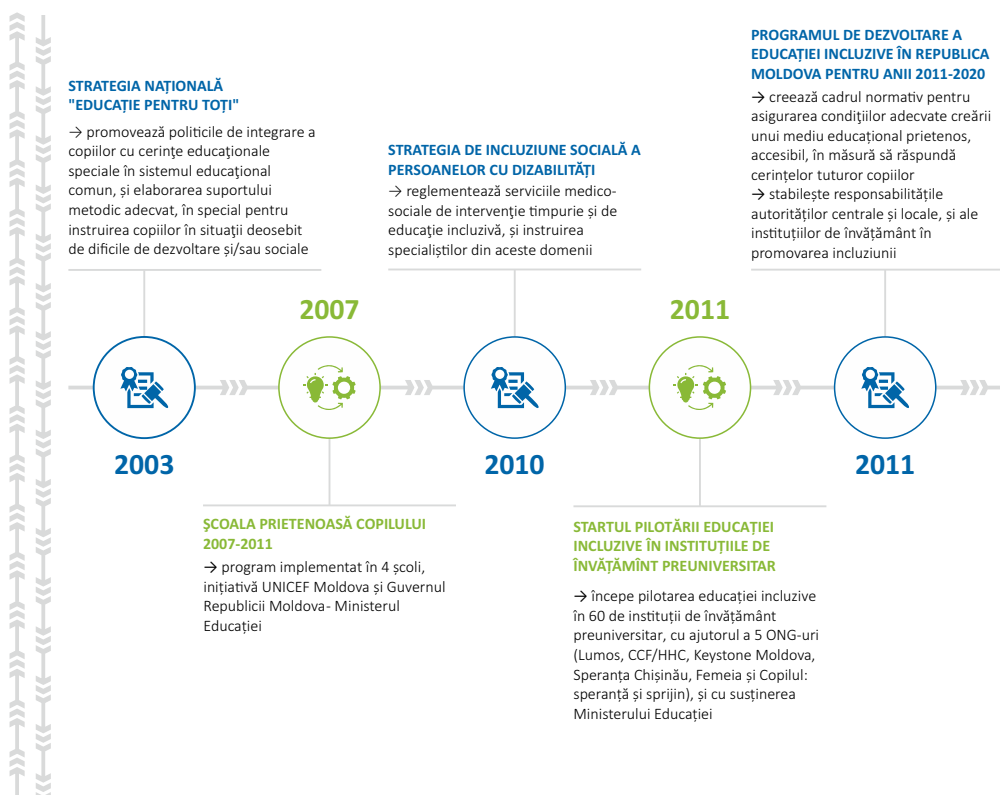
Cadrul legal din Republica Moldova corespunde standardelor internaționale privind dezvoltarea educației incluzive și are ca bază principiul educației pentru **toți copiii**, el fiind reflectat în documentele aprobate și ratificate de-a lungul ultimilor ani. Au fost înregistrate progrese în privința incluziunii copiilor cu CES în sistemul de învățământ, posibil datorită eforturilor comune ale tuturor partenerilor de nivel central, local și de unitate școlară, dar și activității ONG-urilor active în domeniu.

Cu toate acestea, considerăm că este nevoie de o **regândire a strategiei utilizării mijloacelor bugetare** pentru promovarea și asigurarea educației incluzive. Practica dovedește că mecanismul de finanțare existent nu este suficient de echitabil din câteva motive: a) abordează doar nivelul primar și secundar (gimnazial și liceal) de educație; b) alocațiile pentru educația incluzivă sunt direcționate doar în scopul creării/asigurării funcționalității centrelor de resurse și salarizării cadrului didactic de sprijin, respectiv nu răspunde și nu acoperă integral cerințele educaționale ale copiilor incluși; c) necesitățile specifice de acces, dotare a procesului educațional, transport, asistență (psihologică, logopedică), reabilitare (kinetoterapie) etc., nu sunt acoperite financiar, deși, formal, sunt garantate de stat; d) fondurile destinate educației incluzive sunt utilizate, de către autoritățile unităților administrativ-teritoriale, în alte scopuri.

IMPLEMENTAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN MOLDOVA

Documente de politici și acte
normative naționale

Momente cheie în procesul de
implementare

Autoritățile centrale trebuie să definească **obiective clare** și să urmărească realizarea acestor obiective prin **alocare de resurse financiare în funcție de nevoi și de cost standard per elev tipic și per elev CES**. Misiunea de a implementa servicii de educație incluzivă nu poate fi delegată unităților de învățământ local fără un suport suficient, iar expresii precum *în limitele mijloacelor financiare planificate și aprobate* din Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 trebuie să fie însoțite de resurse de finanțare adecvate din partea autorităților centrale.

Fără un mecanism de susținere corespunzător, expresia *în limitele mijloacelor financiare planificate și aprobate* devine, de fapt, un model prin care nu se pot obține progrese tangibile, pentru că acest mecanism poate să se transforme într-un cerc vicios. Instituțiile de învățământ au obligația și de a implementa servicii, dar nu au resurse, Guvernul susține că este obligația instituțiilor de învățământ unităților teritoriale de a asigura aceste servicii, dar primăriile locale – din moment ce școlile sunt la autogestiune financiară - se implică tot mai puțin în activarea acestor măsuri, din cauza lipsei resurselor financiare.

Un studiu APSCF lansat în 2017 arată cum colaborarea administrațiilor publice locale (APL) cu instituțiile educaționale pentru promovarea educației incluzive este din ce în ce mai anevoioasă. În urma chestionarului realizat cu reprezentanți ai administrației publice locale, aceștia au menționat că se implică activ în dezvoltarea serviciilor educaționale, dacă există proiecte investiționale axate pe renovarea infrastructurii (construirea pantelor de acces din resursele financiare ale APL, reparația bibliotecii, dotarea unei săli cu calculatoare, construirea gardului, apeduct, canalizare, etc.).

Toate celelalte aspecte ce țin de formarea cadrelor didactice, suportul de specialitate din partea unor figuri profesionale cruciale precum psihologul sau logopedul, suportul educațional în dezvoltarea curriculei școlare, etc., nu reintră în acest mecanism de cooperare.

Același studiu arată că, deși majoritatea pedagogilor chestionați consideră că în comunitatea lor sunt întreprinse toate măsurile necesare pentru a asigura includerea tuturor copiilor la orice treaptă de școlarizare, indiferent de vârstă, sex, grad de dizabilitate, naționalitate sau statut social, 40% din profesorii chestionați consideră că accesul elevilor cu dizabilități fizice la școală este limitat sau chiar foarte limitat. Cauzele principale sunt: lipsa unui asistent personal, lipsa rampei de acces în școală, lipsa spațiilor auxiliare adaptate nevoilor, lipsa transportului, drumurile proaste și impracticabile.

STANDARDELE DE CALITATE PENTRU INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ȘI SECUNDAR DIN PERSPECTIVA ȘCOLII PRIETENOASE COPILULUI

→ stabilesc respectarea interesului superior al copilului drept principii de bază în asigurarea calității educației
→ stabilesc individualizarea și abordarea inter/multidisciplinară ca precondiții pentru incluziunea în învățământul general a tuturor copiilor

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A EDUCAȚIEI PENTRU ANII 2014-2020 "EDUCAȚIA 2020"

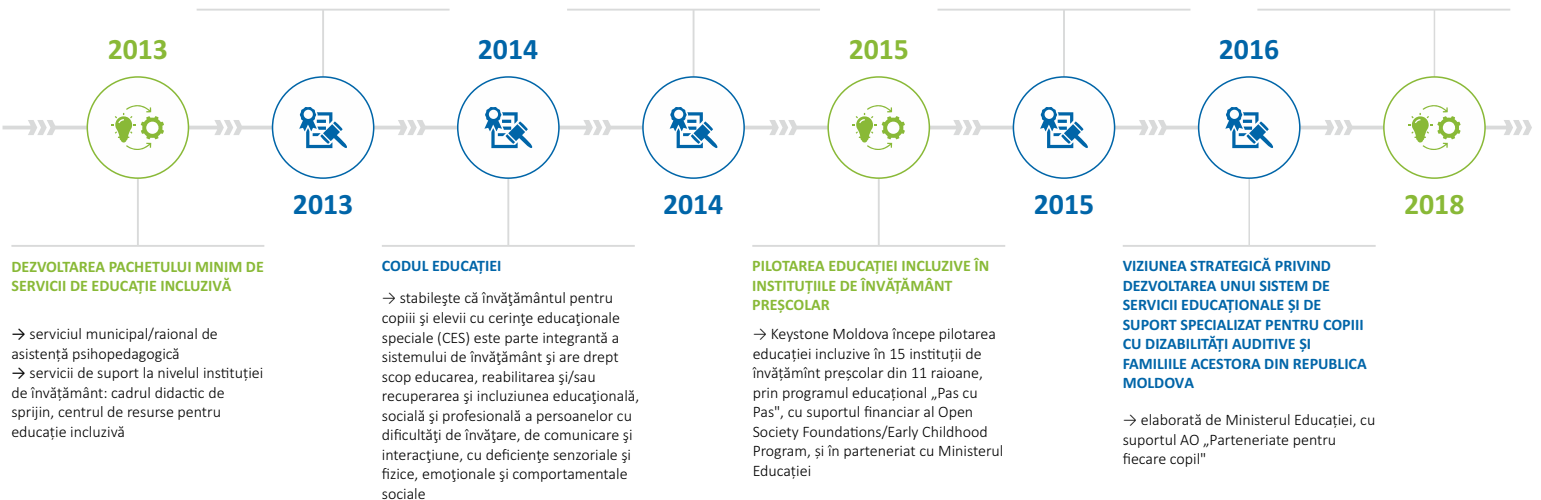
→ propune reintegrarea socio-educatională a copiilor aflați în instituțiile de tip rezidențial, cu scopul reducerii numărului de copii aflați în aceste instituții cu 50% până în anul 2020, și transformării, către anul 2020, a cel puțin 25% din instituțiile de învățământ de tip rezidențial în instituții de învățământ general

PLANUL DE ACȚIUNI PE ANII 2015-2017 PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI DE DEZVOLTARE A EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU ANII 2011-2020

→ vizează asigurarea accesului, relevanței și calității educației incluzive, prin consolidarea cadrului normativ, reorganizarea sistemului de învățământ special, consolidarea capacităților instituționale și profesionale la toate nivelurile de învățământ

STARTUL EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC

→ incluziunea educațională a elevilor va fi implementată în 9 instituții de învățământ profesional tehnic (centre de excelență, colegii și școli profesionale)

OBIECTIVE, STANDARDE ȘI RECOMANDĂRI

APSCF salută obiectivul 2 din Planul de acțiuni privind implementarea programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 care vizează asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ, în condiții de egalitate cu ceilalți. Considerăm că experiența pozitivă înregistrată în școlile pilot care au avut parte de programe de susținere a educației incluzive în colaborare cu ONG-uri, arată faptul că acolo unde există suport adecvat, mediul școlar este mai prietenos și accesibil pentru toți copiii, iar rezultatele sunt satisfăcătoare pentru toată lumea: de la cadre didactice, părinți și până la beneficiari – atât copiii cu necesități educaționale speciale, cât și colegii lor. Așadar, pe de o parte e necesar să avem în considerare obiectivele pe care vrem să le atingem. Obiectivele fixate de guvern sunt din acest punct de vedere un bun punct de pornire. Pe de altă parte, este nevoie de un mecanism de finanțare și de gestiune a fondurilor care să permită atingerea acestor obiective în mod realist.

Considerăm că pentru a atinge aceste obiective este necesară:

- definirea/aprobarea unui model aplicabil de incluziune a copiilor cu dizabilități în instituțiile de educație timpurie, pentru asigurarea dreptului lor la educație;
- individualizarea resurselor necesare la nivel național în funcție de nevoi și de cost standard per elev;
- monitorizarea constantă a accesului efectiv al copiilor cu CES la serviciile de educație incluzivă în teritoriu;
- evaluarea anuală a progresului/dinamicii implementării planului național prin prisma obiectivelor propuse;
- în baza observațiilor efectuate, verificarea corespunderii resurselor destinate educației incluzive și introducerea unor măsuri potrivite pentru a asigura fondurile necesare atingerii obiectivelor propuse;
- implicarea mai activă a APL în mărirea gradului de accesibilitate fizică a copiilor cu dizabilități locomotorii, la instituțiile de învățământ (reparația drumurilor, asigurarea cu transport, construcția rampelor la clădirile instituțiilor școlare, adaptarea sălilor auxiliare etc.), precum și sprijinirea familiilor vulnerabile care au copii cu CES pentru integrarea educațională a acestor copii;
- alocarea resurselor financiare pentru dotarea instituțiilor de învățământ cu echipament specializat pentru asistența copiilor cu tulburări senzoriale și a copiilor cu tulburări din spectrul autism (TSA);
- reducerea numărului de elevi în clasele în care învață copii cu CES până la cel mult 15, dintre care 2-3 cu CES;
- elaborarea și aprobarea normativelor de dotare a grădinițelor și școlilor cu tehnologii, echipamente, sisteme de comunicare alternativă, etc. pentru susținerea incluziunii copiilor cu CES;
- dezvoltarea/îmbunătățirea competențelor profesionale a pedagogilor la clasă/grupă, cadrelor didactice de sprijin, coordonatorilor echipelor multidisciplinare intrașcolare în domeniul educației incluzive. În acest context, este necesară organizarea formării continue a acestor grupuri, bazată pe cursuri teoretice și practice, precum și activități de mentorat la locul de muncă. Asigurarea cadrelor didactice cu materialele metodice și didactice necesare pentru elaborarea și implementarea curriculumurilor adaptate și modificate, evaluarea diferențiată a elevilor cu diferite necesități educaționale. Organizarea unor instruirii pentru cadrele didactice privind strategiile de lucru cu copiii cu CES.
- analiza utilizării de către școli a surselor financiare destinate educației incluzive în ultimii doi ani și elaborarea unor măsuri de eficientizare a utilizării bugetului pentru educație incluzivă. Revizuirea formulei de calcul pentru asigurarea financiară a implementării educației incluzive în școli și grădinițe, astfel, încât să fie acoperite nevoile elevilor/copiilor cu diferit nivel de dizabilitate.
- atenție specială pentru cadrele didactice de sprijin ca și componentă indispensabilă pentru implementarea de succes a inițiativelor ce vizează educația incluzivă și revizuirea normativului privind numărul de copii asistați (raportul de 5 copii cu dizabilități severe/asociate și 10 copii cu CES).

În concluzie, dorim să exprimăm dorința noastră de a continua dialogul cu instituțiile de stat, privind toate aspectele educației incluzive, ca parteneri constructivi. Sperăm și ne așteptăm în același timp, să găsim în toate părțile interesate (stakeholderi) și în reprezentanții instituțiilor guvernamentale, bunele intenții și angajarea personală, atât de necesare pentru a ne asigura că toți copiii din Republica Moldova au acces egal la o educație de calitate.